

CREDINȚA ȘI MĂRTURISIREA EI

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
Editura DOXOLOGIA
Iași, 2010

Volumul intitulat *Credința și mărturisirea ei* a fost realizat sub coordonarea și îngrijirea colectivului Departamentului de cercetare al Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, din cadrul Universității „Al. I. Cuza” și se înscrie în lista activităților cultural-teologice din acest an, coordonatorii dorind să marcheze astfel acest moment de sărbătoare în Biserica noastră.

Cuprins

Autorii colaboratori ai volumului	9
Cuvânt înainte	13

STUDII

Alexandru BOBOC, Idea de <i>transcendență</i> : perspectivă metafizică și perspectivă teologică	17
Gheorghe VLĂDUȚESCU, Sabin TOTU, În-credințare și credință	26
Arhid. Constantin VOICU, Problema <i>ὁμοούσιος</i> la Sfântul Atanasie cel Mare	41
Pr. Petre SEMEN, Ce ne spune Biblia despre credință?	63
Diac. Ioan CARAZA, „Ușile, Ușile, cu înțelepciune să luăm aminte!”. Mărturisirea liturgică a credinței apostolice	76
Diac. Ioan CARAZA, Simbolul niceo-constantinopolitan în viața și spiritualitatea Bisericii	120
Pr. Ioan C. TEȘU, „Ceruri noi și pământ nou” (II Petru 3, 13). Taina lumii copleșită de har. Aprofundări filocalice	131
Pr. Gheorghe PETRARU, Simbolul de credință niceo-constantinopolitan. Temei revelațional, dogmă eclesială și funcție mărturisitoare a drepte credințe	152
Pr. Nicu DUMITRAȘCU, Eusebiu de Nicomidia și Sinodul I Ecumenic de la Niceea (325)	168
Sergiu TOFAN, Gândirea sinoadelor	197
Pr. Vasile NECHITA, Părintele Dumitru Popescu și susținerea ecumenică a simbolului de credință niceo-constantinopolitan de la Chantilly la Porto Alegre	211

Marius TELEA, Contribuția călugărilor sciți la precizarea învățaturii hristologice formulate de Sinodul al IV-lea Ecumenic (451). Evidențierea contextului istoric și reliefarea aspectelor doctrinare	244
Carmen-Maria BOLOCAN, Metode didactice folosite de Sfântul Chiril al Ierusalimului în expunerea credinței creștine	270
Dan CHIȚOIU, Cristalizarea modelului cultural și social creștin: de la un nou înțeles al filosofiei la apariția ideologiei în Bizanț	298
Pr. Dan SANDU, „De viață Făcătorul”: finalitatea lucrării Duhului Sfânt ca reînnoire ontologică a persoanei	315
Adrian MURARU, „Crede și nu cerceta!” – note în marginea unui enunț clasic	334
Arhim. Antim (Constantin) DAVID, Dreapta credință și erezia ariană în <i>Historia Ecclesiastica</i> a lui Rufin din Aquileea	342
Pr. Mircea CRICOVEAN, Tradiție și înnoire în dreapta credință în concepția lui Vincențiu din Lerini	365
Mihai ANDRONE, Biserica și mărturisirea ei de credință în orizont reformat	380
Diac. Liviu PETCU, L’actualité et l’utilité des enseignements des Saints Pères – les apologistes de la foi orthodoxe	403
Cristian PRILIPCEANU, Aspecte ale credinței și mărturisirii în Vechiul Testament	425
Monahia Petronela (Polixenia) NISTOR, Elaborările pnevmatologice ale Sfinților Vasile cel Mare și Grigorie de Nazianz	450
Mihai-Silviu CHIRILĂ, The reception of the doctrine of bodily resurrection in the early church: Ακουσόμεθα το προσδοκῶ	465

TRADUCERI

<i>Credința celor trei sute optsprezece Sfinți Părinți de la Niceea și învățatură minunată și mântuitoare despre Sfânta Treime; Simbolul de credință al Sfântului Atanasie (cel Mare), Arhiepiscopul Alexandriei; Expunere a credinței niceene (Traducere din limba greacă veche de Ierom. Lavrentie [Lucian] CARP)</i>	485
---	-----

Fericitul Augustin,	
<i>Despre credința în cele nevăzute</i> (Traducere din limba latină de Constantin-Ionuț MIHAI)	496
Sfântul Nectarie al Eghinei,	
<i>Decalogul Postului Mare. Despre Credință</i> (Traducere din limba greacă de Laura ENACHE)	511
N.A. Lipatov, Birmingham/St. Petersburg,	
<i>Mărturisirea de credință atribuită Sfântului Vasile cel Mare</i> (Traducere din limba engleză de Daniel JUGRIN)	522

RECENZII

Jaroslav PELIKAN,	
<i>Credo: ghid istoric și teologic al crezurilor și mărturisilor de credință din tradiția creștină</i> (Mihai-Silviu CHIRILĂ)	533
Arhid. Constantin VOICU,	
<i>Patrologie și literatură postpatristică</i> (Liviu PETCU)	535

Autorii colaboratori ai volumului

1. **Gheorghe Vlăduțescu**, Academician, Profesor Universitar Doctor, Universitatea din București, Facultatea de Filosofie.
2. **Alexandru Boboc**, Academician, Profesor Universitar Doctor, Universitatea din București, Facultatea de Filosofie.
3. **Constantin Voicu**, Arhidiacon Profesor Universitar Doctor, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”, disciplina „Patrologie și literatură patristică”.
4. **Ioan Caraza**, Diacon Profesor Universitar Doctor, Universitatea din București, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, disciplina „Patrologie și literatură patristică”.
5. **Petre Semen**, Preot Profesor Universitar Doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, disciplina „Studiul Vechiului Testament și Limba ebraică biblică”.
6. **Ioan-Cristinel Teșu**, Preot Profesor Universitar Doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, disciplina „Spiritualitate Ortodoxă”.
7. **Gheorghe Petraru**, Preot Profesor Universitar Doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, disciplina „Misiologie și Ecumenism”.
8. **Nicu Dumitrașcu**, Preot Profesor Universitar Doctor, Universitatea din Oradea, Decan al Facultății de Teologie Ortodoxă, disciplina „Patrologie și literatură patristică”.
9. **Vasile Nechita**, Preot Profesor Universitar Doctor, Universitatea „Ovidius” din Constanța, Facultatea de Teologie Ortodoxă, disciplina „Misiologie și Ecumenism”.

10. **Sergiu Mihail Tofan**, Profesor Universitar Doctor, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, Facultatea de Filosofie.
11. **Marius Liviu Telea**, Conferențiar Universitar Doctor, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Facultatea de Teologie Ortodoxă, disciplina „Istoria și spiritualitatea Bizanțului”.
12. **Sabin Totu**, Conferențiar Universitar Doctor, Universitatea din București, Facultatea de Filosofie, Director al Departamentului de Filosofie practică și Istoria Filosofiei.
13. **Dan Chițoiu**, Conferențiar Universitar Doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Filosofie, disciplina „Filosofie bizantină”.
13. **Carmen Bolocan**, Conferențiar Universitar Doctor, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, disciplinele „Catehetică și Didactica specialității (Religie)”.
14. **Dan Sandu**, Preot, Lector Universitar Doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, disciplina „Teologie Dogmatică și Simbolică”.
15. **Adrian Muraru**, Lector Doctor, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, Facultatea de Filosofie, disciplina „Istoria filosofiei și Hermeneutică”.
16. **Mihai Androne**, Lector Doctor, Universitatea „Dunărea de Jos” – Galați, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, Doctor în Filosofie, doctorand în Teologie.
17. **Antim (Constantin) David**, Arhimandrit, preot slujitor al Catedralei Sfintei Patriarhii din București, Doctor în Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj Napoca, disciplina „Istoria Filosofiei Antice și Medievale”.
18. **Mircea Cricovean**, Preot, Doctor în Teologie Ortodoxă, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”, disciplina „Patrologie și literatură patristică”.
19. **Liviu Petcu**, Diacon, Asistent cercetător științific, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”; Doctor în Teologie Ortodoxă, Universitatea

„Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna”, disciplina „Patrologie și literatură post-patristică”.

20. **Cristian Prilipeanu**, Preot, doctorand, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, disciplina „Studiul Vechiului Testament”.
21. **Daniel Jugrin**, doctorand, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, disciplina „Istoria și filosofia religiilor”.
22. **Laura Enache**, doctorandă, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași; Facultatea de Litere, disciplina „Limbi clasice”.
23. **Petronela Nistor**, doctorandă, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, disciplina „Spiritualitate Ortodoxă”.
24. **Lucian (Lavrentie) Carp**, Ieromonah, licențiat, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă, masterand, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Litere, Masteratul „Limbi, literaturi și civilizații clasice”.
25. **Mihai-Silviu Chirilă**, redactor și traducător de carte teologică, absolvent al Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae”, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași.
26. **Ionuț Mihai Constantin**, licențiat, Facultatea de Filosofie; licențiat, Facultatea de Litere, specializarea „Limbi clasice – Limbă și literatură străină”, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, masterand, Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Facultatea de Litere, Masteratul „Limbi, literaturi și civilizații clasice”.

Cuvânt înainte

La inițiativa Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod, în ședința sa de lucru din ziua de 18 iunie 2009, a proclamat anul 2010 ca „An omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești”, în contextul aniversării a 1685 de ani de la primul Sinod Ecumenic de la Niceea (325) și a 125 de ani de la recunoașterea oficială a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române (1885). Cancelaria Sfântului Sinod a elaborat un program-cadru cu caracter național bisericesc pentru realizarea în anul 2010 a proiectului religios-duhovnicesc, cultural-editorialistic și media-tic intitulat „2010 – Anul omagial al Crezului Ortodox și al Autocefaliei românești”. Având în vedere caracterul național bisericesc al acestui proiect de program-cadru cu importante implicații în cultivarea și apărarea dreptei credințe, susținerea activității misionar-pastorale, catehetic-predicatoriale, cultural-educative, a dialogului Bisericii cu societatea, precum și necesitatea evidențierii acestuia prin mijloacele media și publicistice ale Bisericii noastre, am găsit de cuviință să venim în întâmpinarea clerului și a credincioșilor prin întocmirea unui volum colectiv de studii, intitulat sugestiv *Credința și mărturisirea ei*. Acesta apare sub coordonarea și îngrijirea colectivului de cercetare al Departamentului Facultății de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae” din Iași, din cadrul Universității „Al. I. Cuza” și se înscrie în lista activităților cultural-teologice din acest an, coordonatorii dorind să marcheze acest moment de sărbătoare în Biserica noastră.

Volumul intitulat *Credința și mărturisirea ei* cuprinde studii, traduceri și recenzii având ca temă centrală virtutea credinței. Studiile includ și teme conexe, precum: Crezul ortodox, precizarea învățaturii de credință și mărturisirea ei așa cum a fost transmisă de Mântuitorul Hristos, Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți, apologia credinței, credință și cunoaștere, puterea credinței, tradiție și înnoire

în dreapta credință, învățături dogmatice axate pe Crezul ortodox dezbătute la Sinoadele Ecumenice, *e.g. homoousios* etc.

Studiile publicate în prezentul volum sunt alcătuite de academicieni, profesori de teologie, filosofie, limbi clasice de la mai multe universități din țară, cercetători, precum și de tineri doctoranzi și masteranzi în domeniile deja menționate. Sunt tratate teme, idei și învățături neabordate sau necercetate îndeajuns în teologia românească. De asemenea, au fost incluse o serie de traduceri inedite din limbile greacă veche, neogreacă, latină și engleză a unor texte care nu au mai fost traduse până acum în limba română.

Valoarea volumului de față trebuie cu atât mai mult prețuită astăzi, când în lume se manifestă tot felul de noi mișcări religioase, ideologii, tendințe ateiste, pseudo-credințe, orientări teosofice, oculte, sectare și sincretiste, „convingeri” intelectual-scientiste și așa-zis raționaliste etc. Se observă că, în zilele noastre, credința nu mai este trăită cu aceeași intensitate și vibrație spirituală ca în primele secole ale creștinismului, când creștinii erau adevărate *ruguri aprinse* pentru credința în Hristos și pentru trăirea și mărturisirea ei cu abnegație. În acest sens, volumul de față se dorește a fi un sprijin și un imbold în aprofundarea, prețuirea și mărturisirea drepte credințe pentru toți care îl vor lectura cu atenție și răbdare.

Nu trim nădejdea că volumul va fi bine primit în mediile universitare, academice, dar și în rândul credincioșilor noștri preocupați de cunoașterea credinței celei drepte și de neîncetata cultivare și apărare a acesteia căci ea este „încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute” (Evrei 11, 1), rădăcina tuturor virtuților și temeiul bunei cinstiri de Dumnezeu.

Petre Semen și Liviu Petcu